

Pravidelná rubrika OJKT:

PŘEDSTAVUJEME OBCE NAŠEHO REGIONU

OBEC HRUBÁ SKÁLA

Hrubá Skála se rozkládá v centrální části Chráněné krajinné oblasti Český ráj, což do jisté míry omezuje její ekonomický rozvoj. Původní obec se skládala z částí: Bohuslav, Doubravice, Hrubá Skála, Krčkovice, Rokytnice, Želejov (katastrální výměra 1 177 ha). V roce 1989 došlo ke sloučení s částí obce Hnanice (osadou Borek), katastrální výměra

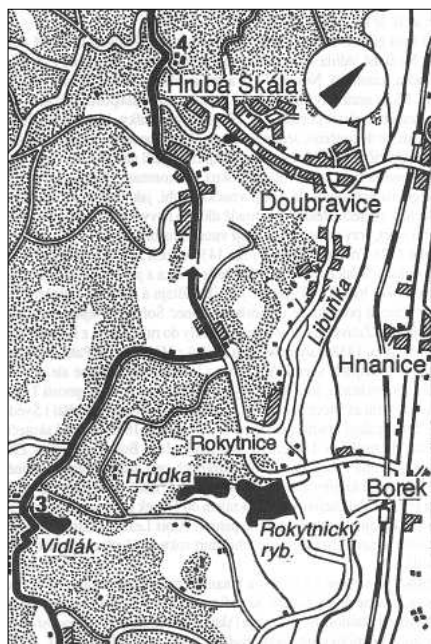

206 ha, celkem tedy obec dnes disponuje s 1383 ha katastrální výměry. Obyvatel má Hrubá Skála 589, budov 346, z toho 150 slouží k rekreaci; dále je zde 116 rekreačních chat. Obecní úřad sídlící ve známé bývalé Řezníčkově vile je též sídlem matričního obvodu i pro obec Karlovice. Chybí však poštovní úřad. *(Fotopřehledka hlavních součástí obce je v barevných snímcích v barevné vložce.)*

V Doubravici je dvoutrídni základní škola – 1. až 5. ročník s 35 žáky a mateřská školka (28 dětí). Ve škole je družina a školní kuchyň.

Skoro všichni obyvatelé obce jezdí za zaměstnáním do Turnova. Několik občanů provozuje penziony, málo pracujících se věnuje zemědělství. Většinu zemědělské půdy obdělává ZEA Sedmihorky. Část půdy obdělává ekologická farma Pod Skálou – Želejov. Bývalé rozsáhlé rybzové plantáže byly zrušeny.

Členitý terén omezuje spojení mezi jednotlivými částmi obce, přesto je ve všech osadách veřejný vodovod a zavedena elektrifikace. Zemní plyn mohou využívat občané z Borku, Doubravic, Hnanic a Hrubé

Skály. Dále jsou v obci dva malé obchody a několik restaurací. Cestovnímu ruchu slouží známý hotel Štekl, zámek a 9 penzionů.

Historie obce je spojena se zdejším zámek Hrubá Skála, jehož vznik je dosud zastřen tajemstvím, které svádí k mnoha bájím a pověstem. Národní buditelé využili jeho romantickou polohu při napsání epochální básně o údajném pobití Sasíků pod Hrubou Skálou prý v roce 1203 snad jistým hrotem Benešem Heřmanů. Báseň byla součástí tak zvaného Královédvorského rukopisu, nalezeného ve Dvoře Králové nad Labem dne 16. 9. 1817 Václavem Hankou. Na základě této báje bylo namalováno Mikolášem Alšem a jeho pomocníky

panoramatické plátno, které je umístěno v galerii Muzea Českého ráje v Turnově. Právě název Hrubá Skála usvědčil tvůrce báje z padělků, neboť toto pojmenování se používá až od 18. století; předtím existoval strohý název Skály, popřípadě Skály Smiřických.

Předpokládá se, že hrad založil kolem r. 1360 Hynek z Valdštejna – a to na skalách 60 metrů vysokých. Zakladatel brzo přepustil hrad svému bratru Janovi, který ho prodal pánům z Pardubic (vládli s přestávkami do r. 1460), kdy panství získali Zajícové z Hazmburka, odpůrci vlády krále Jiřího z Poděbrad. Vojska českého krále Jiřího hrad r. 1469 dobyla. Brzo poté objekt přešel do rukou moravských pánů Svojanovských z Boskovic. Jan Svojanovský skoupil několik okolních panství: Valdštejn, Rotštejn a další. Vše na dluh. Když v roce 1509 zemřel, nemohla jeho dědička Kateřina z Hazlov panství udržet a pod tíhou věřitelů bylo v roce 1514 odhadnuto a následně prodáno. Do dnešních dnů se dochoval v obnovených deskách zemských pod zn. DZ 240-B 23

tento odhad a máme tak první přehled o rozsahu panství. Obnášelo dvě městečka a 52 vesnic, 215 poddanských usedlostí, dalších 37 tzv. pustých, dále zámek Skály s poplužním dvorem a krčmou, zámek Valdštejn také s dvorem poplužním. Celkově bylo „Skalsko“ odhadnuto na 1050 k.č.gr., útrat 143 k.č.g. celkem 1193 k.č.g. Výnos bylo vypočten na 278 k.č.g. Pod zámkem na plošině bylo městečko Žantov (nyní Doubřavice), které zaniklo za třicetileté války, ale název Žantovské rychty se udržel až do roku 1848.

Vše skoupil Zikmund Smiřický ze Smiřic, v jehož rodě panství zůstalo do třicetileté války. Smiřičtí panství značně zmodernizovali a hrad rozšířili i přestavěli na renezanční zámek. Na začátku 17. století mělo panství dvě městečka, jedno město (Turnov), 68 vesnic s 696 osedlými. Rozkládalo se od Turnova až po Javornici, od říčky Žehrovky po Kozákov. Rozsah se nezměnil do konce poddanství v r. 1848. Ještě před 1. světovou válkou vykazovalo 4 321 ha půdy.

Smiřičtí byli velmi dobří hospodáři, uplatňovali v plné míře režijní velkostatek, přitom byli velmi mírnou vrchností. V průběhu 16. století získali množství statků, ovládali asi 1/10 Čech, vše bez dluhů, dále nahromadili velké peněžní zásoby. Na začátku 17. století začal rod Smiřických vymírat na rodovou nemoc – tuberkulózu. Všechna jejich moc se soustředila do hruboskalské větve, kterou reprezentoval Albrecht Jan Smiřický (nar. r. 1594). Jako nejbohatší český šlechtic aspiroval na českého krále při stavovském povstání v r. 1618. Zemřel předčasně 18. 11. 1618. O jeho dědictví se rozpoutala velká pře. Po bitvě na Bílé Hoře se zmocnil Hrubé Skály jeho vzdálený příbuzný Albrecht z Valdštejna, mimořádně kontroverzní postava českých dějin. Zámek využíval jako pevnost a vězení pro neposlušné příbuzné, dále zde byl uložen jeho válečný poklad. Dožil zde poslední Smiřický, slabomyslný Jindřich Jan.

Na základě císařského pardonu mohl Albrecht z Valdštejna panství převést na svého příbuzného Maximiliána z Valdštejna, což bylo uznáno i po jeho násilné smrti 25. 2. 1634 v Chebu. V dalších letech se tvrdě bojovalo o pevnost mezi císařským a švédským vojskem. V roce 1658 bylo nařízeno rozboření zámku, což se naštěstí neuskutečnilo, pouze došlo k zasypání části zámeckého příkopu. Zámek roku 1710 vyhořel, ale byl ihned obnoven. Největší škoda vznikla tím, že obrovský požár zničil obsáhlý archiv po Smiřických – a to včetně práv města Turnova, což panstvo využilo k omezení turnovských městských práv.

Valdštejnové byli značně tvrdá vrchnost, podařilo se jim vykoupit zbývající zemanské usedlosti. Přesto se dokázali zastat poddaných vůči státu, bylo-li to plně v jejich zájmu. V roce 1682 docílili snížení daňové zátěže svých poddaných z 366 berních jednotek na 224.

Při velkých nevolnických nepokojích v r. 1775 byl zámek na několik hodin obsazen povstalci, úředníci jim slíbili zrušení poddanství. Jelikož se k nim místní nepřipojili, odtáhli dále na Kost.

V roce 1815 zdědil panství Adam z Valdštejna, který byl spíše vědec-botanik a malíř, vedení dominia mu dělalo potíže, a proto ho v r. 1821 prodal Lexům z Aehrenthalu za 525 000 zl. stř. a 1000 dukátů klíčného.

Roku 1824 se ujal panství rytíř Alois Lexa z Aehrenthalu, který byl výborným hospodářem a laskavým pánem k poddaným. Přestavěl

všechny poplužní dvory a modernizoval další hospodářské objekty. Nechal postavit velký trojlodní (avšak nedokončený) chrám Narození P. Marie v Turnově, zřídil Lázně Sedmihorky, opravil hrad Trosky, přebudoval hrad Valdštejn. Sám žil velmi skromně a po jeho smrti 15. 2. 1843 bylo vojenskou eskortou odvezeno 40 000 tolarů ve zlatě a stříbře, dalších 40 000 zl. odkázal jako nadaci pro chudé z panství. Jeho smrtí ustaly veškeré zdejší aktivity.

Další Aehrenthalové si nadělali mnoho zlé krve vykupováním vesnic v blízkosti zámku. *V roce 1842 zde bylo prováděno podrobné měření pozemků a vzniklo katastrální území Hrubá Skála, z kterého po zrušení poddanství v r. 1848 vznikla obec.* Toto mělo negativní důsledky pro panství, neboť všechna správní moc přešla na nově zřízené okresy a později byla hospodářská správa převedena do Hořenska. V letech 1859–60 byl zámek romanticky upraven a stal se rodinným sídlem Lexů z Aehrenthalu, kteří ho vlastnili až do porážky nacistického Německa v r. 1945, kdy jim byl odebrán na základě prezidentských dekretů.

Zámek pak sloužil různým účelům (pár let po r. 1948 v něm působil i tzv. revoluční vysokoškolská příprava pro dělnické kádry a řídil ji silně levicově orientovaný bývalý profesor turnovského gymnázia J. Pour). Nakonec skončil ve vlastnictví ROH, které jej přebudovalo na odborářskou zotavovnu. Po roce 1989 ho nadále provozovali odboráři pod hlavičkou firmy OREA jako hotel. V roce 2011 byl prodán ruským podnikatelům za 100 mil. Kč. Existuje záměr zámek přebudovat na luxusní super hotel, ale mezi starousedlíky panuje po mnoha nevalných zkušenostech skeptická nálada.

U parkoviště nalevo před zámkem je kostel sv. Josefa, postavený hrabětem Josefem z Valdštejna v letech 1802–09. Jedná se o prostou stavbu v klasicistním slohu. Donátor kostela († 1814) je pochován v kryptě kostela v uniformě generála.

V letech 1998–2000 prošel kostel generální opravou zásluhou mecenáše J. B. Horáčka, rodáka z Radvánovic. Kostel má velmi dobrou akustiku, přes léto se zde konají koncerty a další akce. Nynější administrátor páter Frant. Kocman provedl sbírku mezi farníky na nové zvony; sešlo se 200 tis. Kč. Dne 5. 9. 2010 byly zvony Panna Mária a Andělé Strážní posvěceny litoměřickým biskupem Janem Baxantem.

Roku 1802 byla zřízena lokálie, ke které byly přifařeny osady Bohuslav, Bukovina, Doubravice, Hnanice, Hrubá Skála, část Nové Vsi, Lázně Sedmihorky, Podháj, Radeč, Radvánovice, Rokytnice a Želejov. Jako lokalisté zde působili národní buditelé: *Jan Arnold* (nar. r. 1785, zemř. 1872) od r. 1811 do 1815, známý především jako aktivní účastník svatodušních bouří v Praze r. 1848. Od r. 1815 do r. 1820 zejména turnovský rodák a pozdější Libušský *jemnostpán Antonín Marek* (nar. r. 1785, zemř. r. 1877). Když byla vedle kostela v r. 1850 postavena v novogotickém slohu farní budova, byla lokálie povýšena na faru.

Proti kostelu na místě výsadní hospody ze 16. století postavil v r. 1894 Karel Štekl v novorenezančním slohu čtyřpatrový hotel. Na věžičce umístil hrací hodiny, které hrály každou hodinu vlastenecké písně – k nelibosti majitelů zámku. Tato vzcná stavba je úspěšně provozována jeho potomky dodnes.

V Podskalí byl v r. 1564 založen majitelem panství pivovar, který byl v provozu několik století. V polovině 19. století byl pronajat rodině Řezníčkových, která se nesmazatelně zapsala do dějin obce i celého kraje. Pivovar byl prodán v r. 1918 rodině Skalických, která ho provozovala do r. 1943, kdy byl násilně uzavřen. V r. 1947 jejich zeť J. Šimůnek jej přestavěl na lihovar, kde vyráběl likéry, zvláště pak slivovici. Dlouho se z podniku netěšil, v r. 1948 mu byl znárodněn. V r. 1960 byl lihovar uzavřen, zařízení odstěhováno a budovy předány místnímu JZD. Po roce 1989 byly ruiny předány původním majitelům, kteří se zde snaží vybudovat penzion „Tereza“.

Nejznámějším nájemcem pivovaru byl Karel Řezníček ml. (nar. 7. 5. 1845 v Navarově, zemř. 1. 7. 1914 v Doubravici). Jako úspěšný podnikatel vlastnil mnoho nemovitostí; byl podporovatelem zdejší chudiny a propagátorem Českého ráje. Zakoupil např. penzion od pana Lamače v Kacanovech (nyní Králíček) a nazval jej Českým Meránem. Vlastnil

Řezníčkova vila, dnes obecní úřad.

též hotel Korunní princ v Turnově na náměstí, Jesuitský dvůr v Jičíně, statek a hostinec v Kbelnici. Od tohoto statku daroval pozemek na stavbu Osária (hřbitova) na paměť bitvy u Jičina v r. 1866. Podpořil cestu kolem světa, kterou provedli spolu s Josefem Kořenským v letech 1893–94 jako první Češi. Na oslavu této události namaloval jeho bratranec ak. malíř Jan Prousek velký obraz, který je umístěn v jeho vile (nyní obecní úřad). V Doubravici si nechal postavit novorenezanční vilu s lidovými prvky, která je chloubou okolí. Stavbu projektoval architekt Josef Vejřich, žák Antonína Wiehla, předního představitele české národní novorenezance, a postavil ji stavitel J. Kovář z Turnova.

To že se v té době jednalo o významnou stavbu, dotvrzuje zveřejnění výkresů na titulní stránce Časopisu stavitelů a architektů království českého (č. 1, rok 1901). Dokumentace této stavby je uložena v národním archivu. Navíc kolem stavby založil park.

V roce 1998 tuto budovu zakoupil od jeho dědiců mecenáš J. B. Horáček a daroval ji obci Hrubá Skála jako sídlo obecního úřadu.

Bývalý pivovarský dům zakoupil ak. sochař Valerián Karoušek (nar. 31. 1. 1929), kde pak převážně tvořil. Na vrcholu svých uměleckých schopností odjel jako člen čs. horolezecké výpravy do Peru, kde zahynul dne 31. 5. 1970 pod horou Huascarán při zemětřesení. Jako sochař kombinoval kov a kámen, hlásil se k Gutfreundovu dědictví. Byl spoluautorem světoznámého čs. pavilonu EXPO v roce 1958 v Bruselu. V roce 1963 na třetím *Bienále de Paris* mu bylo uděleno za jeho silně stylizovanou sochu „Kladivo“ čestné uznání.

Sochař, akademický malíř Jiří NOVÁK.
(Foto: L. Šourek.)

Do pivovarského domu též zajížděl ak. sochař Jiří Novák (nar. r. 1924, zemř. 19. 2. 2010 v Turnově). Od roku 1980 zde žil trvale a měl zde ateliér. Třicet let experimentoval s kovem, vytvářel pohybové plastiky a v šedesátých letech úspěšně zasedal ve fondu výtvarných umělců, který byl za normalizače rozprášen.

Měl možnost emigrace (nabídnuť profesura na Torontské univerzitě), ale toto odmítl pro své tuhé české kořeny a místní humor; byl dále „trpěným umělcem“. Hlavní činnost rozvinul po r. 1989; není snad jediné sochy v Českém ráji, kterou by neopravil nebo neudělal její repliku. Vytvořil zde též několik zcela nových artefaktů. Největší prací, kterou prováděl v Podskalí, byla v letech 1993 až 1995 kopie sochy *Vidění sv. Luitgardy* pro Karlův most v Praze. Byl organizačně a manuálně velmi zručný, což se projevilo při instalaci této sochy. Celý život sportoval, před světovou válkou vrcholově. V posledních letech byl nadšeným vyznavačem přespolního běhu.

Hrubá Skála je východiskem do zdejšího skalního města, které je rájem horolezců, proto zde začali zapouštět své kořeny naši přední horolezci, kteří zde založili chatovou osadu. Z nich jmenujme zejména zasloužilého mistra sportu *Radovana Kuchaře* (nar. 22. 10. 1928 v Turnově, zemř. 30. 4. 2012 na Hrubé Skále). Do obce zajížděl do r. 1960 a od r. 1992 zde žil trvale. Jako první Čech zlezl všechny slavné stěny Alp. Vedl v r. 1965 první československou expedici na Hindúkuš a do Himalají a provedli prvovýstup na vrchol Annapurna IV. Zlomená noha mu zabránila zúčastnit se tragické výpravy do Peru. Za normalizace mu byl zakázán veškerý zahraniční pobyt. Své zážitky shrnul do několika knih, byl též mnoho let tajemníkem zdejšího horolezeckého oddílu. Je právem považován za jednoho z našich nejslavnějších horolezců 20. století.

Tragická výprava do Peru, kde zahynul celý tým čs. horolezců, z nichž převážná část jezdila na Hrubou Skálu, iniciovala myšlenku zřídit na její paměť v r. 1971 symbolický hřbitov v Hruboskalském skalním městě v blízkosti Mariánské vyhlídky. Nyní je zde umístěno několik set destiček se 400 jmény zahynuvších horolezců. Památník byl v průběhu let několikrát napaden vandaly a zloději. Naposledy na konci roku 2012 bylo ukradeno 10 destiček se jmény. Několik se jich později našlo až v Pardubicích ...

Nával turistů a horolezců vyvolal potřebu údržby skal a stezek. Za tím účelem z iniciativy horolezeckého svazu byla ustavena v roce 1985

Tělovýchovná jednota horolezců Český ráj se sídlem na Hrubé Skále. Po odstěhování Pavla Stříbrného bylo sídlo přeloženo do Turnova. Za dobu existence spolku byly opraveny všechny vyhlídky, včetně Adamova lože. Pravidelně se pořádají každý rok symbolická otevírání a zavírání Skáláku. Akce se zúčastňuje na 150 až 180 příznivců skal. Provádí se sběr odpadků, úprava turistických stezek, čištění lesa a několikrát byl upravován hřbitov na Hrubé Skále. Vše bez nároku na odměnu.

K osadě Hrubá Skála patřil poplužní dvůr z 1509. Při pozemkové reformě v r. 1921 byl rozparcelován, vznikla mj. i nová část Na Prašivci. Zbytkový statek získal ak. malíř Ludvík Vacátko (nar. 1873, zemř. r. 1957). Jako náš přední malíř koní proslul především jezdeckým portrétem našeho prvního prezidenta T. G. Masaryka. Obraz je umístěn v Lánech a říká se, že za tento obraz získal jeho autor tento statek. Z dalších prací je známa spolupráce s Luděkem Maroldem na panoramatu bitvy u Lipan. O statek na Hrubé Skále se L. Vacátko nestaral a prodal jej v r. 1939 zpět Aehrenthalům.

V roce 1945 jim byl odebrán a znovu rozparcelován. Od roku 1955 byl sídlem JZD Hrubá Skála, které bylo sloučeno v r. 1960 s družstvy Karlovic a Hnanic pod jednotným názvem JZD Sedmihorky se sídlem v Hořensku. Po roce 1989 byl ze dvora zřízen větší dvojpenzion (Jana) a menší Pohoda. V blízkosti dvora byl ovčinec, který byl zrušen a taktéž rozparcelován a zřízeno hospodářství. Stodolu a chlévy od tohoto hospodářství zakoupil v r. 1980 docent *Miroslav Melena* (nar. v r. 1937, zemř. v r. 2008), chlév přestavěl na letní sídlo. Byl to náš přední odborník na akustiku a vynikající scénograf, profesor DAMU a JAMU. Navrhl a realizoval akustiku v divadlech v Zadaru a Zábřehu (Chorvatsko) a v pražském divadle Na Fidlovačce. Byl bytostně spjat s divadlem Ypsilonka.

Jiří Dienstbier, ministr zahraničí ČSFR v letech 1989–1992, jezdil od sametové revoluce na chalupu své ženy (sousední s M. Melenou). Byl zde velmi oblíben a chalupa byla svědkem důležitých politických jednání. Od roku 2008 byl senátorem za Kladno. Nar. 20. 4. 1937, zemř. 8. 1. 2011.

Osada Hrubá Skála měla v r. 1783 48 obyvatel, v r. 1869 210, r. 2012 měla 54 domů, z nich 24 rekreačních, 20 chat a 93 obyvatel.

Na osadu Hrubá Skála navazuje Doubravice – největší ves obce. První zmínka o ní pochází z r. 1469. V roce 1783 měla 214 obyvatel, v roce 1869 539. Nyní má 141 domů, z toho 48 rekreačních, 10 chat a 284 obyvatel.

Je zde první škola v obci, založená v r. 1833 v bývalých sádkách. V roce 1882 byla postavena nynější škola. Přiškolené osady byly: Bukovina, Doubravice, Hnanice, Hrubá Skála, Podháj, část Nové Vsi, část Rokytnice. Od r. 1977 i celá obec Karlovice. Budova školy byla několikrát rozšířena v r. 1893, v r. 1985. V r. 1980 byla vybudována školní kuchyň a družina. Nyní je škola pouze dvoutrídni s 35 žáky (1. až 5. ročník). V roce 1990 byla zřízena mateřská škola (28 dětí), nyní nestačí kapacitně. V roce 2002 bylo mecenášem J. B. Horáčkem vybudováno

moderní školní hřiště. Budova potřebuje modernizaci, akce vážne na nedostatku financí.

V době první republiky bylo zde několik obchodů, 2 řeznictví, několik hospod se dvěma velkými sály, zastoupena všechna řemesla, válcový mlýn s pekárnou. Nyní je zde pouze malý obchod s výčepem, moderní tenisové kurty (J. B. Horáček), několik penzionů: Olda, Harmonie, Český ráj a další se staví.

Před rokem 1948 byl zde čilý kulturní život, který reprezentovalo několik spolků: hasiči, divadelní spolek Klicpera, Sokol, Červený kříž, odbor Národní jednoty Severočeské. V roce 1925 bylo založeno Vodovodní družstvo, v r. 1929 postavilo vodovod, který provozovalo do r. 1949, kdy byl znárodněn. Rovněž bylo ustaveno v roce 1932 družstvo, které provedlo úspěšně elektrifikaci. Velkým zásahem do kulturně společenského života obce bylo zboření posledního sálu.

Největší a nejstarší společenskou organizací je Sbor dobrovolných hasičů Hrubá Skála založený r. 1891. V současné době má 126 členů. Používá velkou požární zbrojnici. Jako výjezdové družstvo I. kategorie má cisternové vozidlo TATRA 138 CAS-30, požární auto AVIE 30 a další zařízení. Zaslouhou obce a vlastní pílí je kompletně vybaveno k zásahu. Dosahuje značných úspěchů v požárním sportu. V r. 1994 bylo družstvo mužů mistrem republiky a v r. 1996 zvítězil v jednotlivcích Hruboskalák Lukáš Vaniček. Kolektiv hasičů byl několikrát přeborníkem kraje i okresu. Též ženy vyhrály několikrát okresní soutěž. Ročně organizují několik tanečních zábav a dalších akcí.

Na náhorní plošině nad Želejovským údolím je malá zemědělská osada *Bohuslav* (první historická zmínka 1398, v r. 1783 měla 49 obyvatel v r. 1869 44 obyvatel; dnes má 12 domů, z toho 7 rekreačních, 24 chat a 10 obyvatel). K osadě patří výletní *restaurace Na Vidláku s veřejným tábořištěm*; bohužel rybník Vidlák je zanešen. U státní silnice I/35 je ves Borek (pr. hist. zm. 1514, v r. 1783 měla 18 obyvatel, v r. 1869 63, nyní má 15 domů, z toho 4 k rekreaci a 4 chaty a 18 obyvatel). Je zde prosperující pohostinství a železniční zastávka. V blízkosti stanice byla v r. 1935 postavena filiálka Hospodářského družstva Turnov. Sklad pojal 15 vagónů obilí, dále zde bylo k prodeji umělé hnojivo, osivo, uhlí a jiné hospodářské potřeby. Provoz byl ukončen v r. 1961. V roce 2006 tuto budovu koupil *Ing. Jaromír Pacal*, provedl generální opravu a *otevřel zde muzeum motocyklů*.

Na Borek navazuje ves Hnanice (pr. hist. zm. z r. 1514, počet obyvatel v r. 1783 76, v r. 1869 93, nyní mají Hnanice 36 domů). Největší budovou je Kozákův statek (bývalá rychta a zájezdní hostinec). V současnosti je zde veřejná jízdárna a penzion Mira, kde sídlí jezdecký klub, který pořádá každoroční závody v parkuru – a to v překrásném areálu s výhledem na Trosky.

Zdatným pomocníkem je i zde SDH Hnanice – Borek (zal. r. 1909). Užívá zbrojnici, kterou v roce 1995 rozšířil o spolkovou místnost, kde požádá mnoho akcí.

U Hnanic je z dob bývalého režimu velký kravín K-174 s příslušenstvím, nyní částečně prázdný.

V Hnanicích se 31. 8. 1934 narodil ak. sochař *Ladislav Kozák*, zemřel v Praze 22. 7. 2007. Byl to náš přední sochař a medailér. Navrhl a realizoval stovky medailí a pamětních mincí. Nynější platné mince – kovová 10 Kč a 50 Kč – jsou jeho dílem. Celý život se hlásil k Českému ráji.

Stranou leží velká ves *Krčkovice* (první hist. zmínka 1514, v r. 1783 obec měla 166 obyvatel, v r. 1869 234). Po druhé světové válce se odstěhovalo do Liberce a Frýdlantu 20 rodin, tím začal prudký pokles obyvatel. Postupem času převážili rekreující se chalupáři. V roce 1990 zde žili pouze tři stálí obyvatelé. Nyní je zde 56 domů, z toho 44 rekreačních, 35 chat a 24 stálých obyvatel. Je zde pohostinství s malým obchodem a sálem. Jsou zde penziony: Stará škola a Polepšovna. Dětské tábory: Sokol Lomnice nad P., Dům mládeže Turnov, velký tábor někdejších Autobrzd je opuštěn. Krčkovice byly přifařeny a přiškoleny k Vyskři. Zvyšující se počet dětí a poměrně velká vzdálenost do vyskeřské školy si vynutily v roce 1901 zřízení expozitury v Krčkovicích. V roce 1924 zde byla postavena nová jednotřídní škola, stavba zapříčinila velké zadlužení obce. Po druhé sv. válce došlo ke stálému poklesu žáků, a proto byla škola v r. 1967 uzavřena a sloužila jako základna pionýrů z Turnova. Po roce 1989 byla budova školy prodána soukromníkovi a je z ní penzion „Stará škola“.

Také zde působí Sbor dobrovolných hasičů (zal. r. 1895, dnes složený převážně z chalupářů). Jsou velmi aktivní v údržbě veřejného prostranství. Podařilo se jim opravit zdejší požární zbrojnici a požární nádrž. Pod vedením zdejšího chalupáře, kameníka Ivana Kunetky (od října 2012 zastupitel Libereckého kraje), provedli rekonstrukci dvou soch a kapličky na návsi. Jejich působením jsou Krčkovice upravenou vesničkou.

Rokytnice je starou vsí (první hist. zmínka z r. 1323, skládá se z několika částí). V r. 1783 měla ves 97 obyvatel, v r. 1869 116. Nyní má 27 domů, z toho 15 rekreačních chat s 42 obyvateli. Již v 15. století byl u Rokytnického rybníka velký mlýn. Kolem r. 1850 byl koupen panstvím a přestavěn na pilu. Po mniškové kalamitě byl nedostatek dřeva a pila byla prodána v r. 1930 Lad. Hrdému za 200 tis. Kč. Nový majitel podnik rozšířil a vyráběl množství výrobků ze dřeva, včetně hraček. Po únoru 1948 byl podnik znárodněn a sortiment výrobků se zužoval. Po roce 1989 byl vrácen původním majitelům, kteří se spojili ve společnost; byl zde vybudován velký závod na zpracování masa. Akce skončila bankrotem, nyní je zde sklad. Nad rybníkem Hrudka je penzion Amulet.

U potůčku Jordánka se rozkládá malá víska *Želejov* (první hist. zmínka z r. 1398). V r. 1783 zde žilo 33 obyvatel, v r. 1869 61. Nyní je zde 6 domů, z toho 5 rekreačních a 9 chat, avšak pouze 6 trvalých obyvatel. Sídli zde ekologická farma „Pod Skálou“.

Ves dala název romantickému údolí Želejovskému, kde jsou rybníky: Věžický, Krčák, Vidlák, Hrudka a Rokytnický. Několik dalších a dříve známých je již zaneseno a zrušeno.

Zpracoval: **Miroslav BRIXI**
kronikář obce

KOBEROVY – jedna ze vstupních bran do Českého ráje

● Poloha obce

Obec se rozkládá v údolí mezi dlouze se táhnoucími vrchy Hamštejmem a Fialníkem, v překrásné krajině unikátní hory Kozákov. Český ráj, krajina všemi milovaná, tvoří předěl mezi středočeskou rovinou a výběžky Krkonoš a Jizerských hor. Svým severním výběžkem – půvabným Maloskalskem a Železnobrodskem a chráněnou oblastí u Koberov, zasahuje do okresu Jablonec nad Nisou. Nejbližší okolní města jsou Železný Brod z kraje sklářů a Turnov srdce Českého Ráje a známé centrum českého drahokamenářství.

● O jménu a vzniku obce

První písemná zmínka o Koberovech je v roce 1411, kdy Petr Čúch ze Zásady daroval platy v Navarově a v **Kobyře** křížovníkům svatomářským (Řádu německých rytířů). (Tento údaj se uvádí v poznámkách k návrhu obecního znaku a praporu heraldikem Stanislavem Kacíkem.)

Původní jmenný tvar Koberov = Koberův dvorec. Osobní jméno Kober je zkrácené jméno Jakub, příjmení dodnes běžné. (Uvádí jej A. Sedláček – Místopisný slovník historický království Českého – Praha

Původními majiteli panství, jež zahrnovalo i sídelní osady a obce, včetně drobných strážních hradů Zbiroh či Vranov, byli páni z Hrubého Rohozce. Coby ilustraci používáme obraz hradu, později zámku z poloviny 19. století. Kolorovaný obraz vyfotografovala Z. Pykalová pro reprint st. památkového ústavu v Pardubicích.

1908.) Dle obecní kroniky název Koberovy je pravděpodobně po zakladateli nebo držiteli rytíři Františku Koberovi, pánu Zbirožského hradu a okolí z r. 1190. Také v roce 1613 je zmínka o naší vsi, která náležela ke hradu Zbirohu, jenž držel pan Jindřich Ota z Vartenberka. (Pravost této zprávy nelze potvrdit.)

Vznik osad je vysvětlován tak, že v dávných dobách vedla údolím stezka od hor k Turnovu a Jičínu, kterou využívali obchodníci. Pro jejich ochranu a zároveň ostrahu proti nepříteli byly vybudovány strážnice, které podávaly hlášení světlem dalším strážnicím. Strážnice byly v Koberovech a na Chloudově.

Dle záznamu v deskách zemských patřila naše osada v letech 1450–1550 k hradu Vranovu. Od r. 1540 měla společné pány hruborohozecké, kam patřila i Malá Skála. Pro snadnější správu bylo panství rozděleno na několik rycht. Koberovská rychta je známa od r. 1840 a sídlila v nynějším čp. 38. – Antonín Profous v publikaci „Místní jména v Čechách“ k jejímu pojmenování uvádí: *Místní jméno Koberovy znamená dvě osady, z nichž každá se jmenovala Koberov. Koberov je totéž co Koberův, tedy Koberův dvorec. Význam osobního jména Kober, Kobera i Kobr je odvozeno buď od staročeského „kober“ – což je „tenký plášť“, nebo z východní středohornoněmčiny „kober“ – „koš“.*

Termín „kober“ se též uvádí za základ pojmenování naší obce, protože – jak známo – měla ve své historii také mnoho společného s železářstvím. A tehdy valná část používané odborné terminologie pocházela z němčiny. O těchto názvoslovných problémech celého „koberovského“ území pod Kozákovem, které přirozeně zasahuje až současnou Malou Skálu či Vráta atd. a je i z těchto důvodů spádově nejbližší k Železnému Brodu a jeho současné územně správní praxi, velmi **široce a vysoce kvalifikovaně pojednával celý obsáhlý seriál Ladislava Š o u r k a nazvaný „Po stopách starého železářství na Železnobrodsku.“ – Zvláště části „Nejprve v okolí Vrátu ...“ č. I., II. a III.“ (Tento seriál vycházel na pokračování ve sborníku Od Ještěda k Troskám, roč. 2001, č. 1+2/únor, č. 3+4/červenec a č. 5+6/listopad. Uvedená partie je podrobněji rozvedena v č. 1. V každém případě Šourkovy vývody lze považovat za vysoce seriózní, a proto čtenářům, kteří by měli hlubší zájem o danou problematiku, tento seriál plně a vřele doporučujeme.)**

● **Hamštejn – Hamštýn**

Původní jméno Hamstein – Hamstein, zřejmě od hamru na zpracování železa. V pramenech je osada připomínána už v r. 1411. R. 1615 – Koberow a Hamsteyn. Do r. 1848 patřila osada k panství Hrubý Rohozec. Od r. 1864 patřila obci Loučky, avšak r. 1924 jako osada spadá obci Koberovy.

● **Jednotlivé osadní části nových Koberov:**

* **Chloudov**

Lidově Chloudově, Chloudovák. Jméno Chloudov – Chloudův dvůr. Jméno ze staročeského „chlud“ = klacek, hůl. Na Prachaticku ve výrazu „pohlad' chloudem“. V jižních Čechách se slova chloud užívá ve výrazu

„hubený jako chloud“. První zmínka z r. 1543. Zámek Skály už zaznamenán 1538, ves Pipitze, Chloudov, Koberow, r. 1790 Chloudov, v r. 1834 Chloudov. Do r. 1848 patří ves k panství Hrubá Skála. V r. 1850 přičleněna k obci Vráta. V r. 1924 jako osada obce Koberovy

* **Besedice**

V Besedících, do Besedic. Původ jména z českého výrazu *Beseda*, rozprava, hovor. Ze staročestiny besedice, což je zdobnělina besedy. První zmínka o obci v r. 1538. „Místní jména v Čechách“ uvádějí i r. 1454. Do r. 1848 rychta, po r. 1850 osada obce Loučky. V r. 1922 osamostatněna s osadami Michovka a Zbirohy. Roku 1960 sloučena s obcí Koberovy.

* **Michovka**

První písemná zpráva o Michovce je již z r. 1323. Osada založena v lese nebo u lesa, který náležel turnovským mnichům a jmenoval se Mnychova hora. Zřejmě zde byla kdysi poustevna. Přívlastek Mnychova byl zpodstatněn. Souhláska „mn“ byla obtížná, a proto si ji lid zjednodušil.

* **Zbirohy**

Pod hradem založená vesnice patřila do roku 1848 k panství Hrubý Rohozec – rychta Besedice – Michovka. Od r. 1864 osadou obce Loučky, r. 1922 přičleněna k obci Besedice. V r. 1960 k obci Koberovy.

Zbiroh – Zbirohy je složenina zbi – roh. Rohrog, podle Miklosicha znamená horu. Podle Dr. V. J. Šimáka znamená ostroh. Podle Profouse náleží to jméno k místním jménům, která vznikla ze škádlivých přezdívek. V první části je kmen slova zbití a ve druhé je dějový předmět roh – rohy.

* **Vráta**

Ve Vratu. (Dr. J. V. Šimák: Ve Vratích, Vraty.) Původem od slova Vrata, útvar půdy, jakéhosi vchodu, brány, patrně do údolí. Že by název pocházel od velikosti vrat, kterými by se na noc uzavírala zemská steska

Pohled na starou (vrátskou) školu. Zachycena společně s chalupami rodů Vélových a Doubkových.

ze Železného Brodu do Turnova vedoucí, je nepravděpodobný výklad (Sbor. Okr. železnobrodského VI,78.)

Ves připomínána poprvé k r. 1322. Do r. 1848 patří k panství Hrubý Rohozec. V r. 1850 vytvořena obec Vráť s osadami: část Koberov, Chloudov, Prosíčka, Libentiny, Lišný, Vráť. V r. 1924 část Koberov a Chloudov z Vráť vyčleněny a přičleněny k nově vzniklé obci Koberovy. Z osad Lišný a Libentiny v r. 1924 vytvořena obec Lišný. R. 1960 obec přičleněna k obci Koberovy.

* **Prosíčka**

Zdrobnělina od slova Proseč. *Podle Josefa Jungmana: Slovník česko-německý (Praha 1836–1839) proseka = prosekané místo v lese, paseka.* Osada na severním svahu Suchých skal, připomíná se od r. 1615. Do r. 1848 patří k panství Hrubý Rohozec. V r. 1850 Prosíčka osadou obce Vráť. V r. 1960 spolu s Vráťem byla osada přičleněna k obci Koberovy.

K historii patří i pověsti, které si lidé zde žijící vyprávěli a předávali z generace na generaci, takže se nám dochovaly dodnes. A ovšem hlavně i různé zásahy územně-správní.

– **(Pověst o údolí pod Hamštejnem** např. vypráví:

V pradávných dobách bydlel na Hamštejně obr. Nejbližší jeho soused žil ve skalách nedaleko Valdštejna. Často pro ukrácení dlouhé chvíle vzali svoje kyje a házeli jimi. Jednou Hamštejnskému obrovi kyj upadl. Byl asi důkladný, neboť když jej majitel zdvihl, viděl, že po něm zůstalo údolí, v němž leží dnešní Koberovy.)

– **Vznik samostatné obce Koberovy**

Obec byla dlouho rozdělena. Část patřila k Vráťu a část k Loučkám. Dne 24. října 1924 byla výnosem ministerstva vnitra obec Vráť rozdělena na tři samostatné obce a to: Vráť s Prosíčkou, Lišný s Libentinami a Koberovy s Chloudovem, Hamštejnem a částí obce Loučky. Tím se sen o osamostatnění, o jehož uskutečnění se celé generace marně pokoušely, stal skutečností. Volby byly provedeny 14. 12. 1924. Prvním starostou se stal pan Jaroslav Rutkovský, který byl toho času hostinským v Koberovech. Patřili jsme tehdy k okresu Semily. Roku 1960 byly Koberovy rozšířeny o obec Besedice a osady Michovka, Zbirohy a obec Vráť s Prosíčkou.

– **Základní údaje o obci**

Celková rozloha území obce je 874 ha. Trvale bydlících obyvatel počátkem roku 2013 jsme zaznamenali 1034.

Správní území obce Koberovy zahrnuje tři katastrální území.

- 1. Katastrální území Koberovy o rozloze 222 ha (sídla Koberovy, Hamštejn a Chloudov.)*
- 2. Katastrální území Besedice o rozloze 418 ha (sídla Besedice, Michovka, Zbirohy.)*
- 3. Katastrální území Vráť o rozloze 234 ha (sídla Vráť a Prosíčka.)*

Většina území se nachází v nadmořské výšce kolem 500 m, v mírně teplé a vlhké klimatické oblasti. Dominantní hodnotou obce z hlediska ekologie je estetická hodnota krajiny, dána rozmanitostí reliéfu. Lesní porosty o celkové rozloze 410 ha jsou převážně tvořeny jehličnany, zejména smrky, v skalních městech potom borovými porosty.

Prvotřídní turistické zajímavosti

- *Suché skály* (lidově Kantorovy varhany, také České dolomity) jsou chráněný přírodní skalní útvar připomínající vzhledem italské Dolomity, tvoří výraznou dominantu. Již v roce 1893 byly navštěvovány zahraničními (logicky hlavně německými) horolezci a i turisty.

- *Kalich*

Tak je pojmenováno skalní bludiště u Besedic. Skály byly totiž útočištěm za nenávislné katolické protireformace pronásledovaných nekatolíků. Horolezci zde najdou 107 věží a masivů s 330 cestami. (Údaj z roku 1993.)

- *Chléviště*

To je celý soubor romantických skal v okolí žlutě značené turistické cesty. Okruh prochází přes několik skalních vyhlídek s překrásnými výhledy na údolí řeky Jizery, na Suché skály i protilehlý vranovský val s hradem Frýdštejn v pozadí.

- *Sokol*

Dvě věže pod vrcholem 562 m vysokého Sokola. V JZ větší věže je takzvaná *Tyršova skála*, kde se nachází pamětní deska zakladatele tělovýchovného sdružení Sokol Dr. M. Tyrše od akademického sochaře O. Žáka. V sousedství je řepovitý útvar zvaný *Sokolík*. Směrem SV 100 m od vrcholu je vyhlídka na jižní stěny Suchých skal.

- *Zbirohý*

Jedná se o zříceninu hradu. Původně strážného hradu nad Jizerou. Stavěn byl zhruba od poloviny 14. století. Doložen k roku 1388 a 1458, kdy byl vzat Markvartovi z Vartenberka. Pobořen r. 1542. Od roku 1543 je pustý.

Útvary jasně přírodní

Území má mimořádné krajinné a přírodní hodnoty, které tvoří hlavní atraktivitu cestovního ruchu. Nejvyhledávanější a tradiční je pěší turistika, cykloturistika a v zimním období běžecké a sjezdové lyžování. Po Hamštejnském hřebenu prochází Zlatá stezka Českého ráje.

Koberovská historická zvonice byla zbourána v 50. letech.

Patří se tu zastavit v tzv. *Čertím kopečku*. Jde o nízký vyvýřelý kopeček v Koberovech s výskytem teplomilných vegetačních prvků. Ve středu obce se nachází celostátně evidované *rašeliniště*.

(Pověst o Čertím kopečku:

Uplynulo mnoho let a obři, kteří bydleli v pradávných dobách na Hamštejně, zmizeli. Tehdy žil na Hamštejně švec Jíra. Ten se vsadil s čertem o mnoho peněz, kdo z nich dříve doběhne na Vyskeř. Čert prý poběží ze Sněžky Jíra od navarovského zámku. Na dané znamení běželi. Pod Hamštejnem čert Jíru doháněl. Tu však začalo čerta v botě cosi tlačit. Sedl na stráž, zul botu a vysypal písek, který si do ní cestou nabral. Z vysypaného písku vznikl Čertův kopeček. Jíra zatím doběhl na Vyskeř a peníze vyhrál.)

- *Bučiny* – v k.ú. Besedice (u Rakous) patří mezi velmi hodnotné a chráněné dřeviny.

Nemovitě kulturní památky

Obec není bohatá na nemovitě památky. Přesto stojí za povšimnutí dochované roubené stavby. Obec má více jak sto staveb původní venkovské architektury. Soubory těchto staveb jsou k vidění v Besedicích,

*Vzácným typem
roubeného
objektu zdejší
lidové
architektury
je dochovaný
statek
s mansardou
č.p. 14 ve Vrátu.*

na Michovce, na Vráte. Venkovská architektura se udržela díky snahám chalupářů o zachování původního vzhledu a funkce objektu. *Nejhodnotnější ze staveb je formanský roubený statek s mansardou na Vráte čp. 14.* Dům byl postaven v roce 1835. Na Vráte mezi domy čp. 8 a 27 je socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1833 a za domem čp. 14 pískovcový kříž z r. 1817, obnoven v r. 1907 (lidové kamenické umění). V roce 2003

vyhlásilo Ministerstvo kultury pamětní kříž za kulturní památku. Jedná se o dílo pozoruhodné umělecké kvality.

V Besedících byla v r. 1832 postavena místními sousedy zvonička s kaplí. Za první i druhé světové války byly zvony zrekvírovány pro válečné účely. V roce 1996 byla kaplička zrestaurována nákladem pana Milana Maršálka.

V dolní části Michovky se nachází socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1765, obnovena v r. 1900 a r. 1993 na podstavci s reliéfy P. Marie a Ukřížování.

Ke kulturním hodnotám patří i pomníky obětem obou světových válek. V Koberovech postavený v r. 1922 a r. 1950, na Michovce r. 1928 a v Besedících u Kalicha r. 1948.

V roce 2011 byla na Prosíčce restaurována socha Sv. Jana Nepomuckého a v roce 2012 socha Sv. Jana Nepomuckého na Michovce.

Stručně z historie obecného školství

Do roku 1937 navštěvovali školáci z horních Koberov, Hamštejna, Chloudova, Besedic, Michovky a Zbiroh školu v Loučkách. V roce 1877 postavili si Vráťští vlastní školu, aby školáci z Vrátu, Prosíčky a dolních Koberov nemuseli chodit do Železného Brodu.

V r. 1934 uzavřela obec Koberovy nájemní smlouvu s p. Fr. Rutkovským, který se zavázal adaptovat svoji budovu čp. 7 ke školským účelům. Školní rok byl zahájen 1. září 1937. Stavba nové školy v Koberovech byla schválena až v r. 1954. Dokončena byla v r. 1956.

Mateřská škola

V roce 1965 byla otevřena mateřská škola v budově místní Základní školy. V roce 1975 se začalo se stavbou nové budovy mateřské školy, která byla otevřena v r. 1980.

Socha sv. Jána z Nepomuku na Prosíčce byla (stejně jako její michovská souputnice) v posledních dvou letech restaurována.

Společenské organizace

* *Historie a současnost*

Roku 1891 vznikl odbor **Národní jednoty Severočechů**. V roce 1894 se „zrodil“ *Sbor dobrovolných hasičů Chloudov-Koberovy*. Tělocvičný a vzdělávací spolek *Sokol* byl založen r. 1919. Někteří členové Sokola mimo tělovýchovné činnosti provozovali i ochotnickou činnost. *Divadelní spolek „Jirásek“* pracoval od r. 1936 do r. 1946, *Okrašlovací spolek*, jehož činnost se orientovala hlavně na úpravu a stavbu turistických stezek, byl založen v r. 1936.

Také **Besedice a Michovka** jsou počátkem 20. století obcemi s bohatou kulturní s společenskou tradicí. Počátky divadelní činnosti na Michovce spadají do v r. 1902 a v Besedících do r. 1904. *Sbor dobrovolných hasičů* byl založen na Michovce v r. 1891 a samostatně působil až do r. 1991 a v Besedících od r. 1893. Z dalších spolků můžeme uvést: *Hospodářský vzdělávací spolek – r.1910*, *Spolek divadelních ochotníků „Tyl“ r. 1921*, *Okrašlovací spolek r. 1928*.

Na Vráte počátky společenského života se objevují kolem r. 1880 (od r. 1886 ochotnické divadlo, 1885 Sbor dobrovolných hasičů a v r. 1897 byl založen Sokol). Pro Vráta a okolí též působil Hospodářsko-lesnický spolek.

Společenský život v obci se po roce 1948 postupně orientoval na jiné „potřeby“ obyvatel. V obci působí TJ Sokol Koberovy a TJ Sokol Vráta, Čsl. svaz požární ochrany v Koberovech, v Besedících, na Michovce, na Vráte. *Československý červený kříž*, *Svaz zahrádkářů* v Besedících, *Osvětová beseda*, *Sbor pro občanské záležitosti* (ustanoven r.1975). Objekt, ve kterém léta pracoval a pracuje i v současnosti – tj. divadelní spolek Jirásek – byl od r. 1967 v rukou státu. Dnes je opět v soukromých rukách, ale aktivity občanských spolků (viz hlavně divadelníci) v něm pracují dodnes. V KD je zřízeno i kino. Společenský život se postupně redukuje na konání tanečních zábav a nepravidelné hostování putovních estrádních a divadelních souborů. Ochotnická činnost postupně i vinou této situace prakticky zanikla.

Společenský život dneška sice navazuje na poctivé tradice obce. Avšak dnes se nejaktivněji projevují členové oddílů TJ Sokol Koberovy. Patří mezi ně oddíly stolního tenisu, cyklotramp, nohejbal, florbal, aerobik, turistický oddíl a další. TJ Sokol organizuje pravidelně každý rok tělocvičné aktivity – jako (od r.1976) *Lesní běh Kalichem*, turistickou akci *Koberovské šlápoty a Tyršův běh na Sokol*. Velmi aktivní organizací je také *Dobrovolný svaz hasičů*. Vedle družstev žen a mužů velmi dobře pracuje s nejmenšími dětmi od 3 do 6 let. Mimo nejmenších dětí též aktivně cvičí a soutěží mládež do 15 let, dorost, muži i ženy. V kulturně společenské činnosti pořádá SDH plesy, kulturní zájezdy a jiné společenské akce.

Na začátku roku 2012 vznikla v obci nová společenská organizace „*Koberovská sportovní*“. Pořádá pravidelně diskotéky, v r.2012 připravila Dětský den, zájezd na in-line brusle. Za Koberovskou sportovní hrají týmy volejbalu a nohejbalu.

Na Vráte rozvíjí bohatě svoji činnost Sokol Vráta, který získal zpět do vlastnictví sokolovnu postavenou r. 1920.

Vybavenost a výstavba obce

S výstavbou nové silnice Železný Brod – Rovensko v r. 1886 souvisí i rozvoj Koberov. Obyvatelstvo živící se původně zemědělstvím, nacházelo v poslední čtvrtině 19. stol. obživu i při výrobě skleněné bižuterie, vesměs jako domácí dělníci. Postupem času se začalo přecházet ke strojní výrobě v brusírnách. První brusírnu postavil Ludvík Plíhal.

Zlepšení hospodářských podmínek založil rozvoj vybavenosti obce. Na počátku 20. století byli v obci Koberovy tito živnostníci: 2 zámečníci, 1 kramář, 2 obchody se smíšeným zbožím, 1 mlynář a pekař, 3 obchodníci se skleněným zbožím, pasíř, 3 hostince. Vedle práce v zemědělství nacházela postupně část obyvatel i práci v průmyslu.

Po druhé světové válce v obci vyráběly 2 brusírny a 2 pasířské závody. Také vybavenost obce obchody a službami dosáhla značné úrovně. V obci se uživilo 5 hostinců, 4 potravinářské obchody, 1 obchod s textilním zbožím, 2 pekařství, 2 klempířství, 2 obuvníci, cukrář, 2 holiči, kolář, truhlář, 2 zámečníci, malíř pokojů, košíkář. Úpadek živností však nastal po roce 1948.

Současný stav vybavenosti obce

Na Hamštejně vznikl nový penzion počátkem 90. let. *V Koberovech* dvě standardu odpovídající restaurace i potravinářský obchod.

V obci je v současnosti evidováno 1034 obyvatel.

Výstavba obce do roku 1945 zejména vinou války a nacistické okupace neprobíhala v rozsahu běžných požadavků občanů. Přesto bylo těsně před válkou v roce 1937 v Zahájci postaveno ještě hřiště a v roce 1935 byla zahájena skoro symbolicky stavba lesního hřbitova. Tomu všemu předcházelo zakoupení lesa v Zahájci panem Dr. Mikulášem Des Foursem Walderode, tehdejším majitelem panství Hrubý Rohozec.

V dolní části Koberov byla koncem 30. let upravena pronajatá budova *na místní obecnou školu*. *První telefonní linka* byla zavedena do Koberov na obecní úřad v r. 1941. *Na Michovce se uskutečnila v r. 1925–26 výstavba vodovodu*. *V Besedících pak v r. 1946. Elektrifikace* obce Besedice a Michovka proběhla už v r. 1928. Na Zbirohách v 50-tých letech. V Besedících byla *v r. 1949 postavena budova MNV a v přízemí této budovy byla zřízena prodejna potravin*. Nejznámější stavbou v Besedících byla v letech 1973–4 výstavba letní scény s tanečním parketem. V areálu tzv. U Kalicha je vyobrazeno panoráma Českého ráje od pana Františka Červeného z Chludova.

Další stavby v Koberovech postavené od roku 1950 do roku 1989: vodní nádrž, vodojem, výstavba vodovodu pod Hamštejnem (vodovod postaven v letech 1950-1961 svépomocí občanů). Autobusová čekárna, prodejny potravin v Koberovech, na Vráťě, na Michovce. Čistička odpadních vod, kanalizace (zavedena jako jedna z prvních v okrese), hřiště za kulturním domem, lyžařský vlek na Hamštejně, budova Jednoty

bratrské. Na výstavbě těchto objektů se podíleli převážně dobrovolní brigádníci, kteří pro společnost věnovali svůj volný čas.

Po roce 1990 dochází postupně k velkému rozvoji obce. Stručný přehled staveb v následujících etapách:

– **1990–1994:** Zpevnění obecních cest na Michovce, Zbirohy, na Hamštejn a další. Postaveno nové sociální zařízení v Besedících u „Areálu“. Vybudována klubovna při KD. (Dnes obecní restaurace.). *Výstavba vodovodního výtlačného řádu v Koberovech*, oprava střechy na KD na Vráťe. *Postavena kořenová čistička v Koberovech – Lázu. Zaveden vodovod na Hůru.* Postavena hasičská zbrojnice u OÚ – ZDŠ. Oprava sochy Sv. Jana Nepomuckého na Michovce. Oprava hřbitovní zdi v Koberovech. *Postaven nový vodovodní řád na Michovce. Rozšířen vodovod do Palouků.* Zřízena cesta ke zdroji vody na Vráťe. Oprava hřbitovní zdi na Vráťe. Těsnění do oken ZŠ a OÚ, *elektrické vytápění ZŠ a OÚ, vybudována místnost pro archiv OÚ a školní kabinet.* Nový asfaltový koberec na některých obecních cestách.

– **1995–1998:** Vybavení ZŠ počítačovou technikou, zateplení stropů na půdě školy, generální oprava elektroinstalace ZŠ. *Zabezpečení havarijního stavu hradu Zbiroh, posílení vodovodní sítě v Koberovech.* Vybudován chodník od čističky do dolních Koberov. Postaven altán na hřbitově. Zastřešení a zateplení obvodního pláště budovy MŠ. *Zprovoznění kabelové televize.* Kolaudace 4 bytových jednotek v MŠ. *Plošné pokrytí obce kabelovou televizí (místní informační kanál).*

– **1999–2002:** *Rekonstrukce sportovního hřiště za KD.* Postavena autobusová čekárna. *Dostavba MŠ a OÚ.* Vybudováno parkoviště u lyžařského vleku. *Plynofikace obce.* Vybudováno sportoviště 28x37 m pro tenis a volejbal. *Na ZŠ instalován demonstrační fotovoltaický systém.*

– **2003–2006:** *Postaven sportovní areál v Besedících. Výstavba vodovodu na Hamštejn.* *Rekonstrukce ZŠ.* Výměna oken, zateplení, plavoucí podlahy. *Vestavěna nová moderní multimediální učebna.*

– **2007–2012:** Výměna oken a zateplení MŠ. *Výstavba vodovodu do Dolních Koberov. Vybavení zásahové jednotky. Prodloužení kanalizačního řádu na Hamštejn.* Vybudování chodníku o délce 525 m. *Rekonstrukce sociálního zařízení v MŠ. Vybudován altán u ZŠ. Postavena nová hasičská zbrojnice s klubovnou.* V obci *instalován kamerový systém.* Postavena čekárna na Michovce. *Ve středu obce postavena In-line dráha o délce 300 m a dětské prolézačky.*

Připravil: **Jindřich KVAPIL**,
starosta obce.